

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Egy szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokra és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

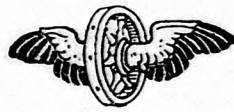
Pontos
kiszolgálás ;
jutányos
árak !

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körút 29 sz

Az ér. ref. egyházak szállítója.

A vonatok indulása Debreczen állomásról. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	hova ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	hova ?
1713	2 20		szv.	Püspökladány, Budapest k. p. u.	1705	12 10		szv.	Budapest k. p. u.
1706	2 44		"	Máramarossziget, Körösmező	4404	12 15		"	Hajdunánás, Tiszalök
4212	4 3		vv.	Tiszafüred, Füzesabony	1702	12 20		gyv.	Máramarossziget, Körösmező
1721	5 09		mtv.	Püspökladány	4710	12 26		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
1710	5 10		szv.	Szatmárnémeti	4716*)	2 20		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
4702	5 15		"	Nyiregyháza, Szerencs	1770	3 11		tvsszsz	¹⁾ Érmihályfalva
4402	5 30		mtv.	Hajdunánás, Tiszalök	1745	3 45		"	Püspökladány
4408	8 09		"	Hajdunánás	17C8	3 56		szv.	Máramarossziget, Körösmező
4704	8 51		szv.	Nyiregyháza, Szerencs	4706	4 28		"	Nyiregyháza, Szerencs
1703	8 57		gyv.	Budapest k. p. u.	4406	4 36		"	Hajdunánás, Tiszalök
4512	9 41		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes	1701	4 42		gyv.	Budapest k. p. u.
1742	10 00		tvsszsz	Királyháza	4514	4 51		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes
4204	11 33		szv.	Tiszapolgár, Tiszafüred, Füzesabony	4214	4 56		"	Tiszapolgár, Tiszafüred
1747	11 28		tvsszsz	Püspökladány	1704	6 57		gyv.	Szatmár-Németi
4414	11 11		mtv.	Hajduböszörmény	4410	7 00		mtv.	Hajdunánás
					4708	7 06		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
					1709	9 00		"	Püspökladány, Nagyvárad
					4714	10 38		mtx.	Nyiregyháza
					1707	10 40		szv.	Budapest k. p. u.
					1712	10 53		"	Máramarossziget

¹⁾ Csak a debreczeni országos vásárok két napján közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 12 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

A vonatok érkezése Debreczen állomásra. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?	vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?
1713	1 29		szv.	Máramarossziget	1702	12 08		gyv.	Budapest k. p. u.
1706	2 18		"	Budapest k. p. u.	4413	2 00		mtv.	Hajduböszörmény
1720	5 03		"	Nagyvárad, Püspökladány	1744	2 51		tvsszsz	Püspökladány
4713	6 35		mtv.	Nyiregyháza	4513	3 05		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske
1711	6 48		szv.	Királyháza	4705	3 24		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
4401	7 14		"	Tiszalök, Hajdunánás	1708	3 36		"	Budapest k. p. u.
4511	7 20		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske	4403	3 40		mtv.	Tiszalök, Hajdunánás
1742	7 46		tvsszsz	Püspökladány	1701	4 22		gyv.	Körösmező, Máramarossziget
4211	7 54		vv.	Tiszafüred	4213	5 31		vv.	Füzesabony, Tiszafüred
4701	8 04		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4405	6 30		szv.	Tiszalök, Hajdunánás
1703	8 46		gyv.	Szatmár-Németi	4715*)	6 33		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
1722	9 36		mtv.	Püspökladány	1709	6 43		szv.	Szatmár-Németi
4407	11 26		"	Hajdunánás	1704	6 49		gyv.	Budapest k. p. u.
4703	11 22		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4707	8 46		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
1705	11 40		"	Körösmező, Máramarossziget	4515	9 25		vv.	¹⁾ Derecske
					1712	9 46		szv.	Budapest k. p. u. Püspökladány
					1707	10 12		"	Körösmező, Máramarossziget
					4400	10 13		mtv.	Hajdunánás
					4203	10 07		szv.	Füzesabony, Tiszafüred, Tiszapolgár
					4711	10 26		"	Szerencs, Nyiregyháza

¹⁾ Május 15-től szeptember 15-ig csak ünnep-és vasárnapokon közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet.
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 15 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen belenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Versengések.

(Máté XX. 20—34.)

Versengének pedig a tanítványok az elsőség felett és kivánták vala Jakab és János a Zebedeus fiai, hogy ülhetnének amaz országban a Jézusnak jobb és balkeze felől.

Jézus pedig felevén monda: „Nem tudjátok, a mit kértek. Megihatjátok-é a pohárt, a mélyet én megiszom? és megkeresztelkedhetek-é azzal a keresztséggel, a mellyel én megkeresztelkedem?” Mondának neki: Meg.

És monda nekik: „Az én poharamat megisszátok ugyan és a keresztséggel, a mellyel én keresztelkedem, megkeresztelkedtek; de az én jobb és balkezem felől ülést nem az én dolgom megadni, hanem azoké lesz az, a kiknek az én Atyám elkészítette.

És hallva ezt a *tíz*, megbosszankodik a két testvérré.
Jézus pedig előszólván őket monda: Tudjátok, hogy a pogányok fejedelmei uralkodnak azokon és a nagyok hatalmaskodnak rajtok.

De ne így legyen ti közöttetek, hanem a ki közöttetek nagy akar lenni, legyen a ti szolgátok; és a ki közöttetek első akar lenni, legyen ti szolgátok.

Valamint az embernek Fia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és adja az ő életét váltságul azokért.

Ime ezeket mondta Jézus tanítványainak, midőn azok az elsőségért és a hatalomért versengettek vala és amikor két vaknak, kik az útszélen ülnek vala, visszaadá az ő szemök világát.

Atyámfiak, férfiak, (iván ama poharat és keresztelkedvén ama keresztséggel) vagy nem mi versengünk-é az elsőség és a hatalom felett s nem mi vagyunk-é ama vakok, a kik ott ülnek az útfélen?

Ime ama Zebedeus Jakabnak és Jánosnak utódai kívánják az elsőséget és mutogatják a hivatalos egyház hatalmát a több apostolok és a juhoknak ama pásztoraik felett. És hallva ezt megbosszankodunk.

Ne úgy legyen. Nem elsőségért és hatalomért lett az egyház, hanem a szolgálatért. A pogányokon uralkodnak az ő fejedelmeik és a nagyjaik hatalmaskodnak ő rajtuk. A Krisztus igaz követőinél és az ő igaz egyházában, mi közöttünk pedig a ki *nagy* akar lenni, az szolgáljon a többieknek és a ki *első* akar lenni, szolgáljon mindenknek.

Ime hát megnyilván a mi szemeink, mi is eképpen cselekedjünk.

VÁNDOR.

Békeség nektek.

A feltámadás után történt, hogy a tanítványok közül ketten mentek vala a Jeruzsálemtől mintegy hatvan futamatnyira fekvő Emmausba.

És beszélgetének magok között mindazokról, a mik történtek. A nagypénteki gyászról, a melyet átaléltek és a husvéti csodáról, mit a kegyes asszonyok nékiek megjelentettek.

De ezek szava csak üres beszédnek látszék ő előttük és nem hívének nekik.

És lön, hogy a mint beszélgetnének és egymás között kérdezősködnének, maga Jézus hozzájuk menvén velök együtt megy vala az úton, de ők nem ismerték meg az Urat.

És ő monda nekik: óh balgatagok és rest szívéük mindazoknak elhívésére, a miket a próféták szóltak!

Avagy nem ezeket kellett-e szenvedni a Krisztusnak és úgy menni be az ő dicsőségébe?

És elkezdvén Mózesről és minden prófétáktól fogva magyarázza vala nekik minden írá-sokban, a mik ő felőle megirattak.

És lön, mikor leült velök, a kenyeret vevén megáldá és megszegvén nekik adá. És megnyilatkoznak az ő szemek és megismerék őt.

És megismerék őt a többi tizenegy tanítványok is, kik Jeruzsálemben összegyűlve valának és azok is, a kik velök valának.

Mert éppen midőn a feltámadás dolgait beszélték, megállá maga Jézus ő közöttük és monda nékiek: Békeség nektek!

Békeség! ime erre volna szüksége a mi magyar református egyházunknak és nemzetünknek is, mert nyilvánvaló, hogy ebben vagyon legnagyobb fogyatkozásunk. Hogy többet ne említsék, a hit és a tudás, az egyház és állam, a kormányzók és kormányzottak, a korszellem és a konfessiók között óriási ellentétek tátonganak. És békétlenség van a mi soraink között is és csak a vak nem látja, hogy a Lelkészegyesület dolgai miatt az egyház kormányzói, mint történetileg kialakult magyar ref. egyházi állam képviselői és a lelkészi kar, mint az egyházi élet vezetői között surlódások és ellentétek észlelhetők.

Ezeket a surlódásokat kell megszüntetni, ezeket az ellentéteket kell eltüntetni első sorban a konventen, a hová a klerikálisok cselvetései folytán a Lelkészegyesület alapszabályainak megerősítése utaltatott.

Ezen megerősítés, illetve tudomásul vétel

TÁRCA.

Bartha Mórnak, lelkészi működése ötvenedik évfordulójára. 1909 Április 17.

Fösvény a hir a méltatás kegyével,
Aranylapján csak válogatva vés;
E lapra ő csak a főkét vevé fel,
S a koszorusok száma oly kevés!
A nagy időkre hogyha vissza nezek,
Látom ragyogni a nagyok nevet,
De hol vannak a névtelen vitézek?
Nagygyá, dicsővé a hont ők tevék.

Hiába van nagy tere a vezérnek,
S alkalmas a tér, jók a fegyverek:
Terv, fegyver és tér semmit sem érnek,
Ha a ki vivjon, nincs vitéz sereg.
A történelmet a küzdők csinálják,
S hol vérük omlott, sirjaik jeltelen,
Még csak néhány él; tart karokba várják,
Ha egy közülök otthon megjelen.

Dalom nekik szól, értök lelkesülök,
Övék a fényes, büszke, drága mult . . .
Nézzétek: ime itt van egy közülök,
A kinek vére szent földünkre hullt,
Ifjan rohant a buzgó harc tűzébe,
S a névtelen had egyik hőse lett;

Belenézett a karabély csövébe,
A mely lelőtte . . . Lássam a teret.

Ott látom őt még, a mint magyarázza . . .
Mosolyg a nap ránk . . . a meny tiszta kék . . .
De oszlik immár vízióm varázsa . . .
A csend riaszt fel . . . Már felebredek.
Eltűnt regényes képe már a tájnak
Hová ragadt el, szárnyaló szívem? . . .
Hisz itt az egyház hű szolgálai alnak,
Nincsen csatakról szó ez ünnepen.

És mégis — itt össze ér a kettő
E hosszú pályán: kard es biblia;
Vitéz honvédből egyház papja lett ő,
De itt is a nép harcoló fia.
Küzdésre várja ép erő a reggelt,
Nem él, ki renyhe tétlenségre kész;
Az Ur is mondja: nem békét, de fegyvert
Hozott. Ez itt az ige hirdetés.

Ősz bajnok, immár hosszú ötven éve,
Hogy a nagy eszmét bátran hirdeted.
A te világod nem a renyhe béke,
Küzdés között folyt hosszú életed.
De a te munkád nem csak szavak árja:
A merre jártál, alkotó valál,
És alkotásid a nép ma is áldja,
Buzgóbb irányzót, mint te nem talál.

Jó gyermekiddel ifju unokáid,
S hű tisztelőid vesznek most körül;

ellen nincs kifogása senkinek, ha az csak az egyház, illetve a konvent részéről történik s nem akarja érinteni a belügyminiszter hatáskörét, melybe az egyesületek alapszabályainak elbírálása tartozik.

Jól tudjuk, miért irtózik e jog gyakorlásától most az állam képviselője, utat akar engedni minden klerikális színezetű egyesület számára, ha az a hivatalos egyházi hatóság védelme alá helyezkedik. De éppen ezért kell nekünk protestánsoknak résen állanunk s az állami legfőbb felügyeletet minden egyesület számára kikényszerítenünk; mert nekünk az evangéliom mellett a közszabadság s az erős állami szervezet a legfőbb támaszunk s különben sincsenek államellenes törekvéseink. Bizunk azért abban, hogy mindezeket tudva és ismerve, a konvent tagjai se kapnak a felkinált s állam érdekeit veszélyeztető ajánlaton és a magok részéről sem útasítják el a békés kibontakozás esélyeit.

Bizunk abban is, hogy a lelkészek mozgalmát, mely természetesen a fizetésrendezés és a lelkészi kar anyagi helyzetének javítását is napirendre tűzte — jóakarattal pártolni fogják.

A feltámadt Jézus kenyeret szeg és megáldva adja azt tanítványainak. Nem titkolja el,

Im tul ragyogja a fők palotáit
E ház, ahol ma minden szív örül.
Szép tiszta lánggal ég a házi oltár
Rajt hittal áldoz most a szeretet,
S kinek te munkás hü szolgálja voltál:
Az ég Urához küld fel éneket.

Vegig tekinthetsz pályádon nyugodtan
Köztük a hosszú ötven év után;
Lelkedben él a múlt, jutalma ott van . . .
Még a jelenre egy maradt csupán;
Egy fájó érzés titkos hurja zendül,
Önkéntelen mi egy-egy hangot ad
Sóvárgó vágy a régi küzdelemből:
Szeretnéd latni Szabadon hazád.

Im Mózesünk a Nébó hegyén áll ma,
És a magasból le a völgybe néz,
De a mit ígért egykor büszke álma,
Alant a szent föld sűrű ködbe vész.
Felhő gomolyg a szürke szemhatáron,
Burkába rejti a titkos jövőt . . .
Óh látni azt — én is hiába várom,
Egy szent remény mit álmainkba szőtt.
Óh tündökölj fel, Jehova esodája,

Oszlasd a szürke bús idők ködét!
Egy pillantást csak hadd vessen reája,
Ha már felhőddel oly soká fődéd.
Avasd fel szebb kort hirdető követnek,
Hogy új reménnyel zengjen éneket
„Uram dicsőség szent örök nevednek
A Kanaánt hogy látnom engedéd.“

Csengey Gusztáv.

hogyan neki is vannak földi szükségei és maga is enivalót kér. Testünket is az Ur formálta, nincsen mit szégyenleni rajta, ha táplálásra, eltartásra szorulunk. Ennek a sorsunkhoz mért ellátásnak a mértékét meghatározta a zsinat, a törvényhozó testület. Azoknak, a kik e törvényt végrehajtják, legyen gondjuk rá, hogy az irás valósággá váljék s ne nehezteljenek a lelkészekre, a kik a törvényben adott mérték és ígéret megvalósítását sürgetik.

Tudom én jól, hogy nem mindenben a mi egyházi hatóságainkon fordul meg ez a dolog, de azt is érzem, hogy a sürgetésben egy kissé több erély nagyon is felférne rájuk s aztán egyébként valamivel több érzék a belhivatalnokok anyagi helyzetének megjavítására nézve. Mert szomorú tény, és nagyon is igaz, hogy az 1600 koronás vagy nagyobb fizetések dacára belhivatalnoki karunk elvan adósodva és napról-napra nagyobb nehézséggel küzd. Lelkészeink, tanáraink, tanítóink, de különösen lelkészeink. Már a pálya elején jelentkeznek ezek a nehézségek s hittanhallgatóink ruházat, könyv s más szükségesek címén adóssággal kezdik a káplánkodást.* Mint lelkészeknek, gyámintézeti s más hivatalos terhek szakadnak a nyakukba. Azután jön a házasság, a butorok beszerzése és a gazdasági felszerelések költsége, végül a gyermeknevelés és taníttatás. Mindezek nagy kamatu kölcsönpénzen, melynek beszerzési nehézségeit a végrehajtásról hozott újabb törvény is nehezítette.**

Még a fizetésnek aránytalan beosztása is előmozdítja az eladósodást, a mely tény s a melylyel számolni kellene a hatóságoknak. Lám a katonatisztek, állami hivatalnokok anyagi viszonyaival nem restel törödni az állam s különböző tervezetét dolgoztatnak ki az állam vezetői a helyzet szanálására nézve. Az egyháznak is gondolni kell erre és meg kell keresni a módokat, a melyek lehetővé tegyék, hogy a belhivatalnokok hitelviszonyai megfelelő pénzügyi intézetek létesítése s u. n. tisztviselői kölcsönök, előlegnyújtás s más megfelelő módok alkalmazásba vételével rendeztessenek.

Gondoskodni kell a további tanítást megkönnyítő internátusok szervezéséről, betegsegélyező alapok létesítéséről, lelkészi és tanítói árvaházak állításáról, a melyek létesítése úgy is az egyház hatáskörébe vág.

* Volt rá eset, hogy egy hittanhallgatónak ilyen módon 1000 koronán felüli adósága gyűlt össze.

** Megtörtént, hogy egy nagycsaládu derék vidéki lelkész-társunk 60 korona kölcsönt, melyre nevének gyógyíttatása végett volt szüksége, nem tudott előteremteni, noha 500 koronánál nagyobb kongruális illetménye volt két hónap múlva esedékes.

Szeretetet, ragaszkodást sürgetünk ; meg kell keresni ennek eszközét a szeretetben, a melylyel mindenkinek tartozunk, de a melyet saját lelkészeink, tanáraink és tanítóiink iránt kell első sorban megbizonyítanunk.

A fegyelmi kigyókként kunkorodó paragrafusoknak vasvesszője csak rabszolgákat nevel s nekünk nem alázatosan hajlongó tedd ide, tedd oda emberekre, hanem elszánt, lelkes munkabíró férfiakra és apostolokra van szükségünk. De meg különben, melyik igaz szüle, atya adna az ő éhezö gyermekeinek köveket és kigyókat ?

Tisztesség adassék azért minden felsőségnek, de vettessék vége a fegyelmi eljárásokkal, szekundákkal, végrehajtásokkal dolgozó rendszernek s az előjáró, akár mint lelkész a gyülekezetben, akár mint megyei és kerületi kormányzó : erkölcsi erőt vesse latba és szellemi tulsúlyával, személyiségének varázsával birja kívánt cselekvésre azokat, a kik rábizattak.

Igy békeség lesz, békeség a Krisztus által, a ki nekünk nem azért fejjünk, hogy nevérol nevezteünk, hanem azért, hogy szent példáját kövessük. És ime ezt a példát kell követni első sorban az evangyéliomi, a szabadság egyházának : a magyar ref. egyháznak.

De a Krisztus nemcsak kenyeret szeg tanítványainak, hanem a tudatlanságban mennyei világosságot is gyujt.

És elkezdvén Mózesből és minden prófétáktól fogva, magyarázza vala nekik minden írásokban, a mik ő felöle megirattak.

A tisztességes kenyér és eltartás mellé papjainknak lelki eledelket is kérünk.

Dr. Ferenczy Gyula.

Tisztázatlan kérdések a presbiteri elnökök jogai körül.

Érdekes egyházjogi kérdések merültek fel egyik nagyobb egyházköztségben. Az egyházi törvények által kellőleg nem körvonalozott presbiteri elnökök joga körül merültek el, ellentétes nézetek. Közérdekiek lévén ezek a kérdések, méltók arra, hogy minden személyi vonatkozás és sérteni akarás szándéka nélkül, tárgyilagos minőségben a nyilvánosság elé kerüljenek egyházjogásaink tiszta világításba állítsák a nagy közönség előtt a presbiteri elnökségnek a lelkészelnöknek és főgondnoknak egymáshoz és a presbiteri gyűléshez való viszonyát a gyűlési elnöklési jogok miként és mely mértékben gyakorolhatása és ellátása tekintetében.

A felmerült kérdések egyike ez :

A presbitérium oszthatlan egységének együttes működésének megóvása a tagok jogainak szabadon

érvényesülése tekintetéből összeegyeztethető-e az Egyh. Törv. I. t. c. 38—47 és 124-ik §-ának szellemével az az eljárás, melyszerint a presbitérium egyik elnöke, elnöktársa és a hivatali s az előkelőbb, értelmi súlylyal és tekintélylyel bíró választott tagok kizárásával, egyházközigaztási s kormányzasi elveinek mindenütt keresztülvitele céljából a presbitériumi egységet megossza, pártalakítás által elkülönösítse, a presbitériumban elnökkel s jegyzővel presbitériumot állítson fel, melynek tagjaival értekezleteket tartva a pártnak jegyzőkönyvbe foglalt határozatait presbiteri értekezleti határozati javaslatként terjessze a törvényes presbitérium gyűlései elé ?

Az egyházi törvény az ilyen pártoknak, presbitériumnak a presbitériumban alakítását, értekezletre egybehívását s azon a hivatalos presbitériummal még nem is között tárgyaknak előre megbeszélését, megtárgyalását nem tiltja. A törvényalkotás figyelmét bizonyára elkerülte, hogy az ilyen eshetőségekre is törvényt hozzon s az efféle pártoknak jog és hatáskörét szabályozza. Egyháztársadalmi téren azonban egy a maga elveit esetleg téves elveit is igaznak valló, azokat minden áron diadalra juttatni akaró ember vezetése alatt az ilyen párt a sok jó mellett sok nem helyes dolgot is keresztülérszokolhat s békességes együttműködés helyett bomlasztó s áldástalan pártoskodást hozhat létre és elidegenítheti a közjó munkálásának színhelyétől azokat a férfiakat, akik nem kedvelik a pártküzdelmeket, holott szívök s lelkök egész odaadásával kívánnák munkálni és védeni az anyaszentegyház érdekeit.

E nagy egyházköztség értelmiségét nagyon bántja a méltatlan mellőzés és az a tapasztalat hogy a kevesebb értelmiséggel bíró emberekből szervezett, de szigoru pártfegyelem alatt tartott presbitérium a presbitériumban a legnemesebb célzatu indítványát leszavazhatja, mélyen sérti erkölcsi és jogérzetét. Erős a meggyőződése, hogy az efféle pártok alakítása, ha nem törvényellenes is de méltánytalanak és jogba ütközö s éppen ez ok miatt az egyházmegyei hatóság által feloszlatható.

A másik, közzájön forgó kérdés ez :

Elnökölhet e a presbiteri gyűlésen az elnökségnek az a tagja akinek személye a tárgyalat ügyben érdekelve van? és a mikor elnöktársa a személyi összeférhetlenségre figyelmezteti s kéri hogy az elnöki széket a személyével összefüggő ügy tárgyalási idejére helyettes elnöknek adja át; elég-e az összeférhetlenség megállapítására, ha ő csak maga állítja, de a vonatkozások ellene mondanak, hogy személye nincs érdekelve s köteles-e alávetni magát a presbitérium határozatának és ha elnöktársa az érdekeltség megállapítására a presbitériumot felhívja, midőn a kérdést eldöntést végett a presbitérium elé szándékozik terjeszteni, szabad-e ezen szándékában, illetőleg elnöki joga gyakorlatában az érdekelt elnöknek elnöktársát megakadályozni? Ha pedig megakadályozza elnöktársát ebben: jogsértést s fegyelmi vétséget követ-e el ?

Az egyházi törvények I. t. c. 42-ik §-a szerint „a presbitérium tagjai közül senki sem vehet részt az olyan ügyek tárgyalásában, a melyek közvetlenül, személyileg vagy anyagilag érdeklik.“ Ez a § bizonyára vonatkozik és kötelező az elnökségre is, papi mint világi tagjára lelkésze és főgondnokra egyaránt.

De mi lesz s ez a harmadik tisztázandó kérdés,

ha lelkészelnök összeférhetőségét állítva kijelenti, hogy az elnöki székét nem adja át, érdekeltségét bebizonyítani nem engedi, a presbyterium határozatának nem hajlandó magát alávetni, sőt megakadályozza, hogy az összeférhetlenségi kérdésben a presbitérium döntsön és a mikor ekként a gyűlés vezetésére elnökök között véleményeltérés, tehát az együttes vezetés lehetetlensége áll elő:

Van-e joga a világi elnöknek — eltekintve attól, hogy hivatali ideje kisebb a lelkészelnökénél — a gyűlést feloszlítani? Van-e joga lelkészelnöknek helyettesített világi elnökkel tovább folytatni a tárgyalást, határozatai érvényesek-e a főgondnok által feloszlított gyűlésnek, minekutanna a gyűlésből főgondnok a vele ugyanazon véleményen levő presbiterekkel eltávozott? Eltekintve attól, hogy a gyűlés további határozatképessége kimondott vagy nem.

Az egyh. törv. I. t. c. 38. §-a kimondja, hogy a presbitérium elnöke az erre hivatott lelkész s „a hol eddig is szokásban volt a lelkésznek elnöktársa a főgondnok. Ebben az esetben a gyűléseket együtt hívják össze.“ A főgondnok ugyanezen jogát biztosítja az I. t. c. 124. §. a. pontja; b. pontja pedig azt mondja: „a gyűlést elnöktársaival együtt vezeti.“ A gyűlés együttvezetésének jogából és köteletségéből természetes folyomány, hogy a gyűlés folytatásának lehetetlensége azonnal beáll, mielőtt az elnökök között a vezetésben nézeteltérés van azon kérdés felett: érdekelt-e a tárgyalat ügyben az elnökök valamelyike? S e kérdést eldönteni nem lehet más hivatott akar egyik, akár másik elnökkel szemben, mint a presbitérium. Ebből azután az is következne, hogy nem elnökölhet az elnökségnek az a tagja, akire az érdekeltég megállapított; valamint az is, hogyha határozatnak nem veti magát alá: elnöktársa, tehát a világi elnök, a főgondnok is jogosan feloszthatja a gyűlést. Ugyde lelkészelnök az Egyh. T. I. t. c. 43. §-ára hivatkozással, mely szerint „a gyűlést a lelkészelnök nyitja meg és zárja be,“ tagadja, hogy a főgondnok a gyűlést feloszthatja s ezen, a törvényben kimondott jogára utalással tovább folytatja a szerinte főgondnok nélkül is határozatképes gyűlést.

Lelkészelnöknek az idézett § szerint igazsága látszik lenni, mivel a törvény a gyűlés megnyitására és bezárására világosan intézkedik és azt a lelkészelnök jogkörébe utalja; és mert nem terjeszkedik ki a törvény arra az eshetőségre, hogy a fent tárgyalt körülmények között jogosan oszthatja-e fel a főgondnok, a világi elnök a gyűlést?

Minthogy azonban a törvény a lelkészelnök s a főgondnok a presbitéri gyűlésben egyenlő jogokat állapít meg az együtt meghívás és együtt vezetés eseteire és mert a gyakorlat — legalább azon egyházközösségekben ahol egy lelkész van — azt a jogszokást fejlesztette ki, hogy a főgondnok a lelkész érdekeltége, vagy halála esetén egymaga is vezethet, egybehívhatja, megnyithatja és bezárhatja a presbitéri gyűlést eldöntöttnek látszik azon kérdés, hogy a főgondnok a lelkészelnök személyi érdekeltége miatt jogosítva van a presbitéri gyűlést feloszlítani. S az ekkor feloszlított gyűlés érvényes határozatokat nem hozhat.

... s. l.

Ritschl iskolája s annak theol. fejlődése Kaftan Dogmatikájában.

(Folytatás.)

Fenti fejtegetésekben, bár Kaftan nem ismeri el, kétségtelen ellentétben áll Ritschl-vel, már csak azért is, mert abszolút fogalmát a hitben adott képzetnek tartja. Érdekes ellenmondás ezzel szemben, hogy az abszolút fogalma mégis nem specificus keresztyéni, hanem csak abstract formulázás, a szellemi vallásokkal közös téma. Ezzel elismerte Kaftan, hogy minden metaphysika a vallásból nem száműzhető, még inkább elismerte pedig a lényegi tulajdonságoknak a felvétele által. Lényeg és tulajdonság közötti különbségtétel csakis intellektualis munka útján lehető, amennyiben a hatásból következtünk annak okozójára, tehát nem pusztán hitből való levezetés. Hogy Kaftan nem az észre, hanem az akaratra épít, úgy az abszolút, mint a szellemi személyiség fogalmáról, az egyre megy. Mindenesetre azzal igyekszik a metaphysikát kerülni, hogy Isten a hitben önmagát adja, róla való ismeretünk nem pusztán reflexio, hanem belső, szellemi birtoklás, amelyhez megfelelő viselkedés is van kötve. Ámde ezáltal a kérdés megvan kerülve, mert Isten megismerésének nem praktikus élményekről van szó, de szellemiségéről arról, hogy a földi célokon felül álló szellemi célokat lát benne az ember, hanem szellemisége őt magával az emberrel is ellentétben örökké élő valóságnak mutatja. Hogy mily philosophiai értelemben fogja fel Kaftan Isten szellemiségét, mutatja, hogy az alatt szerinte természeti erőt is lehetne érteni a személyiség fogalma nélkül. És így a szellemiség pusztán az érzékivel áll ellentétben, a személyiség fogalmához tapad az erkölcsi akarat. Pusztán qualitativ különbség van az érzékire és szellemire irányuló akarat között. Ha most már Isten személyiségén az ő mindig szellemi célokra irányuló akaratát értjük, pusztán formális értéke lesz a kifejezésnek. Erkölcsi ideal, mely mint cél áll az ember előtt s melynek értéke becsülettől függ. Kaftannál a világfölöttiség is nem a világ felett való rendelkezésért, hanem attól való különbözőséget jelenti. — Nem függ a világtól. —

A lényegi tulajdonságokról tehát nem találják meg a ker. istenfogalom specifikus vonásait. Amennyiben lényegről beszél is Kaftan, az csak alkalmazkodásból történik, tulajdonképpen ezeknek a jelzőknek is formális értékük van, philosophiai konstrukción nyugosznak, amely szerint mi nem a tárgyat, hanem csak annak tulajdonságait ismerhetjük meg. — Az az ismeretelmélet, melyet Kaftan alkalmaz, végeredményében phoenomenalizmusra vezet. — A szellemiség közelebbi meghatározására szolgált a személyiség, ez nem egyéb, mint szellemi célokra irányuló akarat. De hogy pusztán formális fogalom,

meglátszik onnan, hogy ennek megint közelebbi meghatározásául szolgál a szeretet. A szeretet az a tulajdonsága Istennek, amelyben önmagát közli t. i. az ő szellemét, az ő életét, eként az ember végcélját öncéljába veszi fel. Isten országában az emberek szellemi személyekké neveltetnek, a szeretetnek a kísértetek feletti minden győzelmébe a világtól független Istennek sejtelmé jelenik meg ott. Ehez hasznóképpen Isten szentsége, mely szigoruan ethikai fogalom, hitbéli tapasztalat útján, Isten országa nevelő hatása alatt lesz érthetővé s végre a mindenhatóság a világhoz való viszonyt fejezi ki, mint személyi akaratának attribútuma (198—208.)

Érdekes itt az, hogy mialatt a szeretet a személyiség közelebbi meghatározásra szolgált, viszont a személyiség, vagy szellemi akarat az, mely mindenható szent szeretet tartalommal tölti meg. Végeredményileg konstatalnunk kell, hogy Ritschl gondolatait igyekszik Kaftan a ker. istenfogalommal kibekíteni a nélkül, hogy philosophiai konstrukciójának káros befolyásától megszabadulni sikerült volna.

A trinitas kérdésével itt bővebben nem foglalkozunk, a mennyiben az a christologia és soteriologia kifejtése után lesz világosabbá. A kijelentés történeti fejlődés s az öszövetsegeben a szentháromság tanára vezető kijelentés nem foglaltatik. Az ujszövetség arra tanít, hogy Krisztusban Isten önkijelentését, a szent Lélekben Istennek örökösét ismerjük meg, de Isten hármasság lényéről mit sem mond. Istennek öskijelentése a Jézusban az önközlését célozta (208—216.) Majd kritizálja az idevonatkozó egyházi hagyományt s arra az eredményre jut, hogy a trinitas dogmáját a prot. üdvfelfogásnak megfelelőleg kell atalakítani (216—230.)

Istennek önkijelentése és önközlése tehát szorosan összetartoznak. A kijelentéssel kezdődik az önközlés és az önközlés egyttal kijelentés is. Hogy pedig pantheisztikus bölcsészettől s mysticismustól ment legyen ez a mondas, Kaftánnak elég arra nézve a történelmi kijelentés ténye, mely megkülönbözteti a Jézus kijelentését a Lélekben történő önközléstől. A trinitas tana az eddigiek után semmi újat nem akar mondani. Valamint ugyanis az istenfogalomban a világfeletti szellemi személyiség körül közelebbi meghatározásával a mindenható szent szeretet szolgál, úgy a trinitas az Istenről való ker. ismeretet képezi konkrét föltételeivel együtt. Isten azért ismerjük meg, mert a Fiuban kijelentette s Lélekben közli magát. Ime tehát a trinitas az eddigi istenismeretnek megfelelő kifejezése. Isten kijelentéséhez tartozik ugyan az erkölcsi világ, léleknek magasabb cél felé törekvése, de annak a szent szeretetnek kijelentése egyedül a Jézus Krisztusban történt és pedig nem pusztán tudtuladás útján, hanem úgy, hogy Krisztusban tényleg megjelent az az isteni szeretet. Az önközlés tárgya most már épúgy Isten maga, mint a kijelentés volt, a kettő tartalmilag összeesik. Az isteniismeret valóságga a Lélek

által lesz. Spekulatióknak a trinitas harmadik személyéről nincs helye. Összefoglalva: a történelmi Idvezítő által ismerjük meg Istent, a Lélek közöltetése által leszünk felőle bizonyosakká. Kaftan állítja, hogy az a nézete a vallástétekkel megegyezik, valamint, hogy bár a hit a kijelentés történelmi oekonomiáját veheti figyelembe, mégis Isten örökkévaló lénye az, melyet így megismer, a mennyiben Istenre nézve idő egyáltalán nem létezik (231—345.)

Az itt előadottakhoz, még ha a későbbiek bővebb magyarázattal nem szolgálnának is, bővebb kommentár nem szükséges. Rationalis gondolatok azok, melyeknek alapján a trinitas dogmája értékét veszíti, pusztán formává válik, de a melyhez semmi tartalom nem marad. Hogy mi különbözteti meg Jézus kijelentését a mindenkivel közös isteni önközléstől, semmi elfogadható magyarázata nincs. Sőt az magában, hogy a történelem folyamán szeretetnek különös kijelentését közölte az Ur szent Fiában a keresztyénség abszolút voltához sem vezethet el. Az ember Jézus az, a kiben e közlés történt az orthodoxianak tana a Krisztus örök természetéről visszautasítatik. Ezáltal természetesen esetlegessé lesz az a történelmi kijelentés is, hiszen benne Isten önközlésének, mondjuk — eddigi legmagasabb fokáról van szó. — A szent Léleknél meg személyről egyáltalán nem lehet beszélni. Igen lehet valami harmadik tényezőt az istenfogalomba felvenni és ez nem más, mint maga az ismeret, a folyton tartó kijelentés az Istenről való „szellemi birtoka a keresztyéneknek.” Amde ez a személytelen erő fogalmát nem lépi át. Hogy a Kaftan konstrukciója a szentírásnak nem felel meg, azt felesleges bizonyítani. Lehet, hogy az egyház metaphisikai fogalmai idevonatkozólag az imában nem találhatók, de hogy a szentírók gondolata odairányult, nem pedig a Kaftan féle történelmi oekonomiájára, az kétségtelen.

(Folyt. köv.)

Dr. Lencz Géza.

Külföldi levél.

Berlin, 1909. március 13.

Nagytisztelétü szerkesztő ur! Kedves barátom!

III.

A gyűlés végén a jelenlevők majd mind hozzám jöttek s kezöket nyújtották, köszönték a beszédet, kérdezték: Wann komen sie wieder Herr Pastor, zu uns nocheinmal etwas über Ungarn zu erzählen? (Mikor jön el újra lelkész ur, hogy még egyszer beszéljen nekünk Magyarországról?) Végre bucsuznom kellett ezektől az egyszerű emberektől, a kiknek különös jelenség lehettem annyiban, hogy idegen létemre érdeklödtem egyletök iránt. Mikor kiléptem az egyesület kapuján, éppen azon az uton

jött egy pár férj és feleség karon fogva, a melyen én. Ők is gyűlésben voltak. Jó darabig beszélgettünk együtt. A helyzetet mindjárt átláttam. A nő volt itt is a mentő angyala a részeges férjnek.

Kedves barátom! A mint vehetted is észre, nem fűztem mindezeidig reflexiókat az itten szerzett tapasztalataimhoz, mert hiszen így is nagyon hosszukra nyulnak leveleim. De meg nem állhatom, hogy ennél a pontnál fei ne tegyem a kérdést: Mit tettünk mi addig magyar reformátusok az alkohol elleni küzdelemben? Semmit. A mi hűveink közül azok, a kik leakarnak szokni a részegeskedésről, baptistákká lesznek. Itt másképpen van Berlinben. Itt a hivatalos egyház egyesületek létesítésével siet segítségökre ezeknek a szerencsétleneknek. Bizony ideje volna már, hogy mi is tegyünk valamit ezen a téren.

Március 11-én délelőtt meglátogattam a Marianenplatzon a „Bethanien“-nek nevezett központi *diakonissa-intézetet*, a melyet IV. Frigyes Vilmos alapított 1874-ben. Ez az uralkodó, a mint a felügyelő lelkész Anthes beszélt a politikához nem sokat értett, de annál jobban szívén fektűt az egyház dolga. Anthes lelkészszel körülbelül egy fél órát beszélgettem a tanulószobájában s elmondta, hogy az intézetnek 378 diakonissája van, ezek közül 240 a vidéken működik. Az intézetnek az a célja, hogy fiatal nőket képezzen ki a betegek ápolására. De ez a cél kissé háttérbe szorul, mivel rendkívül sok beteg jelentkezik felvételre. Most is 400 beteget ápolnak. Pedig a felügyelőség, a melynek élén Gossler tábornok és Reller grófné áll, nem kórházat, hanem diakonissa-intézetet óhajtott fentartani. Miután Anthesnek előadásra kellett menni, telefonon leszólt s egy nővért rendelt oda, hogy körülvezessen és mindent megmutasson az intézetben. Egy jóságos arcú idősebb nővér volt a kalauzom. Megmutatta az éttermet, a hol a nővérek együtt étkeznek; a templomot, a hol egyes táblákra vannak felírva az intézet elhunyt lelkészeinek és diakonissáinak a nevei. A sekrestyében szokták — többiekétől külön — felvenni a betegek az urvacsorát. Elvezetett a diakonissák szobáiba, majd egy külön épületbe, a mely előregedett, munkaképtelen diakonissák otthona. Megnéztük a betegek szobáit: a férfiak, a gyermekek, a csecsemő-osztályt. Mindenütt a legnagyobb rend, tisztaság uralkodik. Külön gyógyszerháza van az intézetnek, csinos tanácskozási terem és társalgója, nagy könyvtára a betegek számára. Itt láthatja az ember, a hol annyi nyomorult annyi segítségre szoruló ember van, — hogy mi az a keresztyéni segítség és szeretet. Hiszen minden beteg, amint a nővér mondja, többbe kerül mint a mennyit fizet. Így az intézet sok jótékonyt gyakorol. Midőn megköszöntem a barátságos nővérnek a szíves kalauzálást, megígérte, hogy ha visszatérek Magyarországra, elküldi az intézet történetét.

Ezen nap délutánján a *berlini munkáskoloniát* látogattam meg a Reinikendorferstrasse 66. sz. alatt. Ennek az egyesületnek, melynek tagja a császár és a császárné is, kettős célja van. Egyfelől munkát ad azon munkanélküli embereknek, a kik felvételre jelentkeznek s így legalább azok egyideig megkereshetik a teljes élelmüket, sőt jó magaviselet mellett még egy kis összeget is takaríthatnak meg. Másfelől az intézet a felvett tagokat a vallásosság ápolása által erkölcsi tekintetben is igyekszik emelni. — Midőn az intézethez megérkeztem, sem az igazgató, sem a felügyelő lelkész nem volt ott, hanem a házi atya Ehrmann a legnagyobb készséggel kalauzolt az intézetben s adta meg a szükséges felvilágosítást. Az intézetbe csak annyi munkást vesznek fel, a mennyit a hely bősége megenged. Jelenleg 200 munkást foglalkoztatnak, de ezenkívül sokféle közvetítik a munkásokat. Keresztül vezetett az egyes műhelyeken. Foglalkoznak itt seprű- és kefekészítéssel, továbbá a palackok bepakolásához szükséges szalmafedők készítésével, asziasalmunkákkal, tűzifafelvágásával különböző alakban. Sőt írásbeli munkát is végeznek egyesek. Ugyanis nem ritkán megtörténik, hogy intelligens emberek fordulnak az intézethez felvételre: theologusok gyógyszerészjelöltek stb. Az ilyeneknek már nincs mit tenni, hát ide jönnek. Ezek természetesen nem hálnak egy szobában a többi közönséges munkásokkal. Megmutatta Ehrmann a hálószobákat, a nagy éttermet, a hol az istentiszteletet is tartják. Most készül egy igen csinos kápolna az udvar végén. Ez az intézet sok embert javított meg már az által, hogy egyfelől megkedveltette velők a munkát, másfelől kivonta őket a nyomorúságból és züllésből. De vajjon minden lehetséges volna-e egyháziasság, vallásosság nélkül? Bizonyára nem. Állíthatunk fel akárhány humánus intézetet, ha abban a legfőbb vezető ne Jézus, akkor a célját nem éri el sohasem. Az elbucuzás alkalmával erről cseréltünk eszmét Ehrmann házi atyával, aki megajándékozott az intézett 25 éves történetével.

Március 13-án délelőtt 10 órakor a missióház templomában jelentem meg, a hol a missióhoz tartozó lelkészek és missionáriusok, valamint családjaik vették fel az *urvacsorát*. Az urvacsora előtt itt is meg volt a bűnbánó ima, továbbá a 3 kérdés, az első az Atyára, a második a Fiúra és a harmadik a Szentlélekre vonatkozott. Az urvacsora felvétele úgy ment, hogy a férfiak és nők vegyesen — egyszerre 5-en — letérdeltek az oltár jobb részén, a hol az egyik lelkész a szájukba adta az ostyát megfelelő bibliai mondások kíséretében. Ekkor felállottak s az oltár bal részén térdepeltek le, a hol egy másik lelkész a bort osztotta. Váltig mondta Siepmann a házi atya, hogy vegyem fel én is az urvacsorát, de aztán felvilágosítottam, hogy nálunk más a ritus, mi nem szoktunk letérdelni.

Az istentisztelet után sokáig beszélgettem Schewen lelkészszel a központi irodában levő hivatalos helyiségében. Ő ugyanis az egyik inspektora a városi missiónak s annak vezetésében nagy szerepet játszik. Ennek a lelkésznek végtelen sokat köszönhetek berlini tartózkodásom alatt. Kifejezésre is juttattam azt, a midőn elbucuztam tőle. Schewen bucsuzásunkkor körülbelül ezeket a szavakat mondta: *azzal fogja legjobban meghálálni lelkész ur a mi iránta tanúsított jó indulatunkat, ha a városi missióhoz közel álló lapban a „Reformation“-ban részletesen ismerteti a magyarországi egyházi viszonyokat, a melyek felől mi olyan tájékozatlanok vagyunk.* Sőt azt is megígérte Schewen, hogy ha alkalma lesz rá, eljön Magyarországra is. Megígértem neki, hogy ha haza megyek mindjárt írni fogok a „Reformation“-ba, a melyet Bunke Ernő lelkész szerkeszt (Tempelhof-Berlin, Berliner-strasse 15.) Ez a lap hetenként jelenik meg 16 oldalon.

A szombat délutánt arra használtam fel, hogy meglátogattam *Kaftánt, a dogmatika tanárát*, a ki Steglitzben lakik. Ez a hely Berlinhez 10 kilométerre van, de a potsdami térről minden 20 percben lehet menni oda az ugynevezett Wanseebahnnal. Az európai hírvételek dogmatikus a nagy város zajától idevonult e csendes fészekbe, a hol munkájában nem zavarja semmi sem. Dogmati-

kaja oly tárgyilagossággal ennek a férfinak, hogy annál én tárgyilagossággal dogmatikát nem olvastam. Igen szívesen fogadott. Kaftan lehet már vagy 70 éves. Két évtizeden át volt a baseli egyetemen tanár, a honnan a 90-es évekbe hívták a berlini egyetemre. Előadását most március 2-án befejezte az egyetemen. A téli félévben etikát adott elő, míg most a nyári félévben a dogmatika általános részét adja elő. A midőn legjobb munkámnak. „A Dogmatika és dogmanélküli keresztényiség”-nek egy példányát „hálás emlékül azon gondolatokért, a melyeket dogmatikájából szereztem” atadtam, igen megörvendeztetett, csak azt sajnálta, hogy nem értheti, ami benne van. En aztán megmagyaráztam először neki a címet: Dogmatisches und undogmatisches Christentum; aztán a főtartalmat: a pozitív és a modern theologia alapelvei: (Grundprincipien der positiven und modernen Theologie.) Ennek nyomán sokáig beszélgettünk theologiai kérdésekről. Ő különben teljesen pozitív alapon áll. Érdekes volt, midőn elővett egy kis könyvet a melybe a baseli egyetemi tanítványai voltak bejegyezve. Köztük sok magyar fiú neve. Ezeket a magyar neveket rettenetesen ejtette ki Kaftan. Kérdezősködött aztán egyik-másik feől, hogy mi lett belőle. Sokat beszélgettünk mindkettőnk kedvenc helyéről Svájcra. A Kálvin ünnepélyen — a mint mondá — a berlini egyetem is képviselteti magát. Végül nagyon megköszönte, hogy berlini tartózkodásom alatt róla sem felejtkeztem el.

Március 14-én reggel már hét órakor a berlini misszióház nagy termében voltam, hogy résztvegyek a *munkanélküliek istentiszteletén*. A teremben hosszú asztalok voltak elhelyezve s mellettök lócák. Az asztalokon mintegy 400 bádög csésze volt felteve az adandó reggelizhez. A felügyelő engem az emelvényre ültetett, hogy onnan mindent jól láthassak. Egymásután gyülekeztek a munkanélküliek, ezek a szomorú alakok, kopott ruházatban. A midőn beléptek, mindegyiket szíves üdvözléssel fogadta a felügyelő. Senkitől sem kérdezte, hogy kicsoda, honnan jön, milyen vallásu, hanem mindegyiknek a kezébe adott egy vallásos lapot, a melynek ez a címe: „Für Alle” s kimutatta a helyét. Minő szánalmas kép! Hány vidékről bekerült ember ült itt letört reménnyel, de hányat meg a dologkerülés kergetett ebbe a szomorú helyzetbe. 1/38 órakor a midőn körülbelül vagy 400-an összegyűltek, megszólalt az orgona s az ének után egyik lelkész imádkozott s majd rövid bibliai magyarázatot tartott nekik. Az istentisztelet után kiosztották a kávé s mindegyiknek egy jó nagy darab fehér kenyeret. A kenyőrulet, a vallásos szeretet kenyere volt ez.

Eközben az udvaron összegyülekeztek Brix misszionárius vezetése alatt a *kurrendesek*, hogy a szokásos vasárnapi körutjokat megtegyék a városban. Már Brix missionáriusnak előző nap megígérttem, hogy én is velök megyek a körutra. Mik ezek a kurrendesek? A szó nem a latin *curo* szótól jön, a mint én gondoltam, hanem a német *künnen* — *werben* — szerezni igétől. A kurrendesek a gyermek énekkar tagjai. 7 csoportba vannak osztva. Mindegyik csoportban 15 fiugyermek van 10-13 évesek. Tehát még a konfirmáció előtt állanak. A városi misszió a legjobb hangú gyermekekből válogatja ki őket. A szülők örömet adják oda gyermeköket ebbe az énekkarba, a melynek tagjai szíveket akarnak szerezni az Idvezítő Jézusnak. Az idősebb tagok havonként 6, a kisebbek 4 márkát kapnak. Egyforma ruhájok van. Fekete szárnyas kabát, puha fekete kalap; a misszió adja nekik. A várost aztán felosztják. Hétköznap a kiszemelt

részben minden házba bemennek, míg vasárnap csak a nagyobb vendéglőkbe. Oh mennyi áldás származott már ezeknek az ártatlan gyermekeknek az énekléséből. Hány ember szívének a hurjait hozta rezgésbe üde, tiszta csengő hangjuk. Különösen megható lehet, a midőn október 31-én a Luther emlékszóbra körül összejön a 105 gyermek s ennek az óriási városnak zürzavaros hangjaiba belecsendül az ő hatalmas énekök: „Erős vár a mi Istenünk.” Midőn karácsony előtt karácsonyi ünnepélyt rendeznek a városi misszióházban, akkor is együtt énekel a teljes kar.

A mint kimentem a misszióház udvarára, mind a 15 gyermek együtt volt. A fiuk vagy 3 éneket itt az udvaron el énekeltek még pedig igen szépen. Mindegyik ének a Jézus iránt való szeretetről, az örök hazába való vágyakozásról szól. Ezután elindultunk a körutunkra. A Hallesches Tornál felültünk egy motoros omnibuszra. A gyermekek a tetőzetre mentek fel, mi pedig Brix ural az omnibusz belsejében huzódtunk meg. A Friedrichstrassenál szálltunk le s egy nagy vendéglő udvarába (Berliner hof) mentünk be. Oly szépen csendült fel itt a 15 gyermek éneke. Míg ott kúnt kocsik zörgése a vilamos vonatok csengetése, az automobilk bugása okozott zajt, addig itt zavartalan hangzik az ének s figyelmzettette az embereket, hogy a nagy város nyugtalansága felett is nyugodtan örököl a menyei Atya lelke. A hotel ablakai egymásután nyíltak ki s félig felöltözött álmós alakok dugták ki a fejüket, hogy jobban hallgathassák a gyönyörű éneket. Többen papirosba göngyölt pénzt dobtak le az emeletekről, a melyet a fiuk közül az ezzel megbízott fölszedett. Beszélte Brix, hogy a nagyobb hotelek birtokosai megrendelik az énekkart, hogy minden negyedik vagy ötödik vasárnap reggelen énekeljenek náluk. A kisebb korcsmák, a bormérések, a pálinkamérések tulajdonosai nem igen szeretik a kurrendeseket, mert sok embert megtérített már az énekök. Ezután még vagy 4 hotelbe mentünk el énekelni. Végül a mi hospizunkba jöttek. Itt elbucsuztam Brix ural s a gyermekektől, a kiknek én is adtam egy pár márkát. Sohasem felejttem el ezt a körutat. Sokat tanultam belőle.

No de most már zárom leveletem. Igérem, hogy máskor nem leszek ily hosszadalmas. Különben is az ezután meglátogatandó városokban mindössze 1-2 napot töltök s így nem igen is lesz már miről írni ilyen hosszadalmasan.

Szerető barátod
Veress István.

KÖZÉLETÜNK.

A gacsályi reformált egyház örömnépe.

Ápr. 17-én egy ritka, kedves, lélek emelő örömnépe nek voltunk szemtanúi a gacsályi reformált egyházban, melyet a szeretet, tisztelet és hála nemes érzelmei rendeztek ötven éves egyházi hivataloskodása alkalmából a 78 éves Bartha Mór lelkésznek ki hosszú élet pályáján törhetlen vas akarattal, acél szilárd jellemme, s lángoló lelkesedéssel szolgálta édes magyar hazánk s kálvinista egyházunk szent ügyét.

A templomban teljes testi és lelki erőben adott hálát a jubiláns a minden kegyelem Istenének, ki egy hosszú fél századon keresztül sok háborgatások között is meg segítette s a mai napra eljuttatta. Öröm volt látni, mikor az öreg lelkész hálaadó imáját elvégezte, s presbytériuma elé ment és annak nevében Maróthy Sándor ur az egyház nevében a tisztelet és szeretet érzelmeit lelkes szavakban tolmácsolta, biztosítván agg vezérüket továbbra is szeretet és tiszteletteljes támogatásukról.

Azután az egyház főgondnoka Madarassy Sándor ur lépett elő, s a mai nap emlékére tisztelői nevében egy értékes arannyal futtatott ezüst serleggel ajándékozta meg.

Fábián Károly fehérgyarmati lelkész a szatmári e. m. papság nevében mint annak kiváló képzettségű serény nesztorát üdvözölte. Gacsal János mikolai lelkész s Hadady Gedeon körjegyző a mikolai egyház nevében jelentek meg hol az ünnepelt szintén lelkészkedett s eljöttek, hogy tiszteletöknek, sokrabecsülésüknek az egyház nevében is kifejezést adjanak. Szegő Pál helybeli tanító úgy a maga mint tisztársai nevében üdvözölte lelkészét ki a tanügynek s tanítói karnak mindég kiváló támasza és barátja volt. Végül Mándy Benő volt ozori s jelenben Magyarba lelkész mint a jubilánsnak az élők közül legrégebb és legjobb barátja lépett elő, hogy meghajtsa ő is zászlóját a jó barátok nevében kik közül már csak egyedül ő van.

Ez a lélekemelő egyházi ünnepély — mely sokunk szemébe csalt örömkönyveket a „Légyen te kőfalaidban, csendesség és jó békesség“ elénekülésével a templomban véget ért. — Folytatása a lelkészlakon a fehér asztalnál történt, melynek legkiemelőbb pontja a Csengey Gusztáv által erre az alkalomra irt s ebédnél felolvasott óda volt s ama kedélyes de mély jelentőségű határozat: hogy az ezüst serleg mint a Bartha család legbecesebb klenódiuma minden évben családi összejövétel alkalmával az ünnepelt emlékére ürittessék.

Azzal a benyomással távoztunk, hogy az ilyen ritka alkalmi ünnepély egy nemesen megküzdött életnek legszebb jutalma s az isteni gondviselésnek meghálalhatatlan jósága.

Sonkád, 1909 április 19.

Kocsis József.

IRODALOM.

Theologiai, bölcsészeti és egyháztársadalmi irányú cikkek repertoriuma a reformatus egyházi folyóiratokból és a M. Prot. Irod. Társági kiadványaiból 1908-ig bezárólag.

(Folytatás.)

Ballagi Géza: A bibliai csodákról. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1877 : 166. l.)

- A látokosság. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1865 : 1085. l. stb.)
- A pápaság és a protestantizmus. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1865 : 129. l.)
- Biblia tudományi tanulmányok. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1865 : 366. l. stb.)
- A látokosság. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1865 : 262. l. stb.)
- A németországi kath. mozgalmak újabb fázisai. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1871 : 545. l. stb.)
- Tájékoztató eszmetöredékek a vallásról és annak feladatairól. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1872 : 577. l.)
- Biblia fordításunk revíziója. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1878 : 1469. l.)
- A bibliáról. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1887 : 321. l.)
- Baló Bénéjám: Tompa Mihály egyházi beszédei. (Sárospataki Füz. 1859 : 79. l.)
- Nagy Péter konfirmációi kisebb kátéja. (Sárospat. Füz. 1859 : 157. l.)
- Zsarnay Lajos apologetikája. (Sárospat. Füz. 1859 : 164. l.)
- Baló Sándor: A belmissióhoz. (Erd. Pr. Közl. 1873 : 385. l.)
- Reflexiók a vallási radikalizmus egy nyilatkozatára. (Erd. Pr. Közl. 1880 : 247. l.)
- Balogh Elemér: Az énekeskönyv megújításához. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1891 : 112. l.)
- A biblia és a vatikán. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1894 : 242. l.)
- A keresztyénség mint társadalmi erő. (Pr. Egyh. L. 1894 : 451. l.)
- Az u. n. indus evangéliomról. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1898 : 166. l. stb.)
- Balogh Endre: Keresztyéni közösség az egyházban. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1862 : 133. l.)
- Balogh Ferencz: A független morálról. (Figyelmező 1874 : 5. l.)
- Az új világnézetletről keresztyéni szempontból. (Ev. Pr. L. 1875 : 262. l. stb.)
- Megjegyzések a független morálról. (Ev. Pr. L. 1875 : 375. l.)
- Tájékoztató pont a theologia terén. (Ev. Pr. L. 1877 : 41. l. stb.)
- A reformáció és a magyar nemzeti eszme. (Prot. Szemle 1899 : 38. l.)
- Védőszó az unitarizmus ellen. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1872 : 388. l.)
- A biblia és a magyar nemzet. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1904 : 161. l.)
- A mi orthodoxiánk védelme. (Debr. Pr. L. 1885 : 92. l. stb.)
- Újabb lépések a magyar biblia ügyében. Debr. Pr. L. 1886 : 253. l. stb.)
- A vallások összehasonlítása korunkban. (Debr. Pr. L. 1894 : 82. l. stb.)
- Biblia ügyünk. (Debr. Pr. L. 1895 : 25. l.)
- A tudomány és az evangéliom egyházunkban. (Debr. Pr. L. 1898 : 3. l.)
- A magyar biblia dicső és szomorú napjairól. (Debr. Pr. L. 1902 : 782. l.)
- A reformáció mint lelki magaslat. (Debr. Pr. L. 1903 : 694. l.)
- A képekről. (Debr. Pr. L. 1904 : 769. l.)
- Balthazár Dezső dr.: Az egyházi adó és synonimái a modern magyar törvényhozásban. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1898 : 790 l.)
- Egyházjog. (Debr. Pr. L. 1896 : 584. l.)

- Jogi egyház. (Debr. Pr. L. 1897 : 65. l.)
 — Szabad egyház a történelemben. (Debr. Pr. L. 1897 : 629. l. stb.)
 — A dogma és az egyházjog kölcsönös hatása. (Debr. Pr. L. 1898 : 397. l. stb.)
 — Az incompatibilitás és érdekelttség. (Debr. Pr. L. 1902 : 471. l. stb.)
 — A törvény területi hatálya. (Debr. Pr. L. 1902 : 495. l.)
 — Egyháztagság. (Debr. Pr. L. 1902 : 507. l.)
 — Közhivatali viszony. (Debr. Pr. L. 1902 : 519. l.)
 — Az államhatalom befolyása az egyházra. (Debr. Pr. L. 1902 : 531. l. stb.)
 — A papság fejeleme. (Debr. Pr. L. 1902 : 639. l.)
 — Zsinati előmunkálatok állása. (Debr. Pr. L. 1903 : 150. l.)
 — Evangéliomi bátorság. (Debr. Pr. L. 1904 : 113. l.)
 — A lelkészegyesület. (Debr. Pr. L. 1907 : 114. l.)
 — Az új énekeskönyv ügye. (Debr. Pr. L. 1907 : 115. l. stb.)
Bancsó Antal: Az u. n. autonom erkölcsiségről. (Prot. Szemle 1897 : 41. l.)
Br. Bánffy Dezső: A bibliára támaszkodva védjük szabadságunkat. (Erd. Pr. L. 1904 : 25. Debr. Pr. L. 1904 : 49. l.)
 — Cura pastoralis. Erd. Pr. L. 1904 : 69. l. 129. l.)
Baptista: A baptista gyülekezet hitvallása. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1905 : 739. l. stb.)
Barabás Abel dr.: Vélemény a próbaénekeskönyvről. (Erd. Pr. L.) 1903 : 160. l.)
Barabás Endre: Istenitisztelestünk magyar jellege. (Erd. Pr. Közl. 1901 : 193. l.)
Barakonyi Kristóf: A bibliairodalom. (Dunántuli Pr. L. 1897 : 434. l.)
Baráth Ferencz: A predikálásról. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1869 : 1285. l.)
 — A reformáció befolyása a skót jellemre. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1869 : 545. l. stb.)
 — Az urvaesora kiosztása Skóciában, mellétekintettel a templomokra és tornyokra. (Pr. Egyh. és Isk. L. 1869 : 1040. l.)
 — Spinoza elete és jelleme. (Sárospataki Füzetek 1867 : 281. l.)

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A konvent.** A hajdan legfüggetlenebb egyházkerület, a tiszáninneni gyönyörködik legjobban a konventben, mely e héten tartotta ülését. Nem hiába, hogy Fejes István döntötte el ennek a fontos testületnek a sorsát, midőn a Révész Imre-féle javaslat felretételével (az egytemes konventet a zsinat delegálja) az ő javaslata fogadtatott el, a mely szerint a konvent tagjait a kerületek küldjék ki és válasszák. A konventi palota építését is a patakiaak sürgették leg-

jobban. Most már ez is áll és bizonyoságot tesz arról, hogy az állam által garantizált egységünk csakugyan megvagyon a házat is és a hatalmat is illetőleg. A konvent nagynevű elnöke mégis ezt a hatalmat félti valami ismeretlen tényezőktől, gondoljuk, hogy talán csak nem a Lelkészegyesülettől. Különben ápr. 21-én az új házban először Antal Gábor püspök imádkozott és Sass Béla referált a közös prot. bizottság póttagjai helyei felől (minden kerület 2—2 póttagot küld); az államsegély leérkeztéről (2.100.000 korona). Dókus Ernő jelente, hogy a kápláni fizetések kiegészítésére 40.000 k. van letétbe (van 271 káplán és közte 97 kongruás). A konvent felir, a kápláni állások szaporítása érdekében. (Degenfeld) A székház 400.000 koronába került. A közalapi jelentés (Baksa Lajos) élénk vita után tudomásul vétetett. Ápril 22-én a nagyfontosságú *diakonissa-ügy* tárgyalatott s a lelkésznyugdíj-intézetet illető fellebbezések intéztettek el. Az egyet. agenda ügyében kiírt pályázat eredménye (gyenge!) tudomásul vétetett. Főtárgy volt a Kálvin ünnep ügye, melyet a konvent jun. 11-én fog imádsággal, emlékbeszéddel és hódoló felirattal megülni s erre az országgyűlést. kormányt is meghívja. A Kálvin Szövetség gerfi akciója 500 koronával támogatatik. A tanügyi bizottság jelentésének referálására a M. Sz. szerint az az előadó kéretett fel, ki egy negyed óra alatt végez vele. Radácsi György vállalkozott. Ime, mihelyt nem hatalmi kérdés az ügy, mindjárt sebtiben végeznek vele. A theologiát illető jelentésben még is akadt hozzá szóló, a ki a hittanhallgatók gyakorlati kiképzetésére is sulyt kíván helyezni (gr. Tisza István). Lapunk zártakor még folyik a tárgyalás.

— **Egyházmegyei gyűlések.** Az egyházkerületi közgyűlés csak jun. 2 és köv. napjain leend, az egyházmegyék azonban már rendre tartogatják gyűléseiket. Így az *alsószabolcsi* ápr. 14-én, melynek legjelentősebb eseménye volt dr. Baltazár Dezső esperes megnyitó beszéde, az adócsökkentési segélyről. E beszédet a hivatalos lap szószerint közölte s ma is hatása alatt állunk. Egyébként e nagy megyében minden rendben van, kivéve a *szoboszlói* fenyegető iskolai államosítási ügyet, a mi szinte az adócsökkentési segélylyel van kapcsolatban. A következő napon ülésezett a *debreceni egyházmegye* Dávidházy János esperes elnöklete alatt. Itt is mindenek rendben vannak, vagy rendbe jönnek, mint a debreceni lelkészválasztás ellen beadott fellebbezés, melynek elutasításával az Uray Sándor vá-

lasztása megerősített. A legfontosabb tárgya a gyűlésnek azonban a debreceni egyháznak azon határozata volt, mely a parochiális körök szervezésére és a normál adókulcs (10 százalékos) elfogadására vonatkozott. A megyei gyűlés nagy örömmel vette tudomásul a fontos határozatokat, s azokkal az új élet kezdetét e nagy egyházban. Ugyancsak e hó 15-dikén volt a *nagyszalontai* traktus gyűlése is, melynek legjelentősebb mozzanata a Tisza Kálmán emlékét dicsőítő remek ünnepi beszéd volt, melyet Böszörményi Lajos tanácsbíró tartott. A gyűlés tárgysorozata 44 számot tartalmazott s ezek között 6 bírósági ügyet. Élénk érdeklődés nyilvánult ezen a fontos gyűlésen, melyen Balogh Ambrus esperes és gr. Tisza István e. m. gondnok elnököltek. Ennyit előlegesen e gyűlésekről, míg részletes tudósításokat is kaphatnánk.

— **Egy özvegy református papné halála és temetése.** Néh. Kósa Dániel, több mint öt évtizeden át olcsva-apátii lelkész özvegye, sz. Papp Julianna asszony, maga is egy Ároni család sarja, közelebb f. hó 14-én elhunyt élete 82. évében Munkácson, hová férje halála után ott lakó férjes leányához, Szabó Zsigmondnéhoz költözött, de szívének vágyó sóhajaiban mindig visszavágyakozott csöndes falucskájába, O.-apátiba, bármilyen tiszta, igaz szeretettel s megbecsüléssel vette is őt körül leánya és ennek családja. Ugy rendelkezett aztán fölöle a kegyelem Istenének gondviselő jósága, hogy lelke álma beteljesedett, mert halottaiban visszazállított örömei és gyakori fájdalmas csapásai színhelyére, régen porladozó férje s gyermekei mellé Apátiba az apátii temető fáiak árnyas lombjai alá. Egy igazi református papné; családja boldogságáért élő-haló feleség és anya; férje gyülekezetének legkisebb tagját is ismerő, mindenkinek baján segíteni akaró, nemes lelkű, áldott jó szívé, szerény és keresztyénileg alázatos asszony; lelkes honleány, s abban a szamosmenti kis elrejtett faluban is a nagyvilág minden dolgai iránt érdeklődő, szellemiekben folyton haladó, sokat olvasott és képzett nő volt özvegy Kósáné, kit aztán csakugyan tisztelő szeretettel is vett körül mindenki, a ki őt csak ismerte. Óh milyen áldó szemekkel tekinthetett ő alá mennyei lakásából itten maradott őt fájó könnyekkel siratott gyermekeire, mikor ezek, lelke gondolatát kitalálva, arra határozták el magokat, hogy a jó anya kihült tetemeit hazaszállíttatják O.-apátiba, s ottani kedvesei mellé temettetik el. Az elhatározást tett követte, a mennyiben Munkácson, a háznál tartott imádság után, vasutra tették a koporsót s

Vitkáiig szállíttatták azt, honnan aztán szekeren vitték el a nem távoli Apátiba. Ilyen temetése is kevés református papnénak volt még! A mint megindult a gyászmenet, megkondultak a vitkai torony harangjai, s bugó hangjok elkísérte a vidék nagy halottját, azt a szegény, azt a szerény, azt az alázatos szívé kálvinista papnét — az utban legközelebb eső Olcsva aljáiig, a hol meg addig harangoztak, míg a holttestet földkoporsó előtt a községi határban, s a mig el nem távozott arról. De ekkor meg már az apátii harangok ércnyelve zengett, gyászoló sirásban panaszolva az egész község búját, fájdalmát az elhunyt jó öreg papné fölött. Ott volt a temetőben f. hó 17-én a község apraja-nagyja, ifja és örege, s meghatott szívével hallgatta Fóris Lajos helyi lelkésznek az elhunyt fölött a temetőben tartott szép imádságát. Gyászolják az elhunytat innen Debrecenből özv. Kósa Barnáné es Kósa Dezső, szeretve tisztelő menyé, illetőleg unokája, Csiky Lajos theol. tanár halás szívé unokaöccse, Munkácson szerető leánya Szabó Zsigmondné családjával, Gyügyeről unokája Tóth Gyuláné, Kósa Erzsike családjával s végül Budapestről unokája Kósa Vince állami polgári tanárképző int. növ. Legyen áldott a nemes, a jó szívé, az igaz református papné emlékezete.

— **Kérelem.** Több tanulótarssal történt megállapodás és megbízás folytán felkérem a Sárospatakon 1879 junius havában kápláni vizsgát tett Rácz Gyula, Kun Miklós, Kozma Gedeon, Zitás Bertalan, Szabó Endre, Király István, Balogh Gyula, Király Antal, Fejér Ambrus Szakal Istvan, Gere Lajos, Gyurkó Barna, Kádár János, Bedday István, Szabó Barna, Kolos Barna, Sarkadi Mihály pályatársak közül az életben lévöket, hogy május 15-ig hozzám küldendő soraikban nyilatkozzanak: óhajtanak-e ez év junius hava végén 30 éves találkozóra az anyaiskola kebelében összegyülni? A nyilatkozat megtörténte után fog a találkozás napja megállapítani. Tiszadorogma, u. p. Aroktó. Borsod-m. Halászy József ref. lelkész.

— **Halálozás.** A debreceni kollégiumnak e héten megint gyásza volt. Egyik kiváló jeles tanárát érte utól a halál. Zalányi Jánost élete delén 39 éves korában. Gyászlobogó hirdette az öreg kollégium vesztését, a melynek gimnáziumában 8 évig tanította a matematikát. Zalányit mindenki ismerte és ugy növendékei, mint tanártársai és a társaságok szerették és becsülték a vidám, jó modoru embert. Tudása előtt mindenki meghajolt. Kézikönyveit országsszerte használják. Halálát agyvérömlés okozta. Temetése 22-én d. u. 3 órakor volt a kollégium és felsőbb kereskedelmi iskola tanárkara és ifjuság s a közönség nagy részvétele mellett. A háznál Jánosi Zoltán mondott mindenkit megható imát

s a sirnál pedig Karay Sándor bucsuzott el tőle kartársai nevében.

— **Egy debreceni ifju Edinburghban.** Megírtuk a mult év őszén lapunkban, hogy *Vargha Antal*, debreceni theologiai akadémiánkon közelebb végzett hittanhallgató, első lelkészkeséségi vizsgálatának letétele után kiment Skóciába, hogy mint a skót Egyesült — szabad — egyház edinburghi új kollégiumának hallgatója tanuljon tovább. Nevezett ifju egy magánleveléből érdekes dolgot olvastunk ottani életfolyásáról, melyet méltónak tartottunk a nyilvánosság elé hozni, hogy lássa a nagyközönség, milyen becsültetésben részesül ama messze világban is egy magyar ifju, ha úgy látják felőle, hogy szárnyai vannak a repülésre. A mult hónapban nevezetesen, ottani szokás szerint, a kollégiumi diákok ebédet adtak theologiai tanáraik tiszteletére, s a levél szerint gyönyörű ebéden, mely a *Cotage poulei a la Debrecen* levessel kezdődött, — s „a kiválón mondott első felköszöntő után a második mondását, mely a kollégiumiszenátusra s az Egyesült — szabad — egyházra szólt, a teljes tanulóság, kik Nagybritannián kívül összesen 11 országból gyülekeztek egybe, Vargha Antalra bízta. Utána a tanárok szólottak, kik közül egy a magyarországi ref. egyházra üritett poharat. Örömmel közöljük olvasóinkkal a fentebbi hirt, valamint azt is, hogy a mi ifju barátunk éneklő tehetsége révén ma a dal- és énekszerető skót társadalomban a legjobb edinburghi körök által is felkapott és dédelgetett egyén, mert szeretjük, ha nemzetünk fiaival valamely nemes missió elismert tehetségü és nevü munkásai gyanánt lüdükölnék messze világok nepei között, s hazánk jó hírnevét terjesztik ottan.

— **Egyszer s minndenkori nagyobb és kisebb segélyek az országos közalaphól.** Az ülésező egyetemess konvent egyhákerületünkből a következő egyházközségeknek nyújtott egyszermindenkori nagyobb és kisebb segélyt un.: Nagyfalu, 200 K. Csetfalva, 95 K. Beregdaróc, 200 K. Lugos, 1000 K. Nagykikinda, 500 K. Agya, 250 K. Csermő, 50 K. Értaresa, 200 K. Nyiregyháza, 500 K. Bucsatelep 300 K. Berend 200 K. Nagyboeskö, 400 K. M.-sziget 1000 K.-Gacsály, 300 K. Kispaleske, 120 K. A segély leérkezteről annak idejében az egyházközségek értesítést vesznek s az esperesi hivatalhoz előlegesen beküldött nyugtakra az egyházkerületi pénztar küldi meg az esperesi hivatal által jelendő címre a segélyösszeget.

— **A debreceni papválasztás utóhangjai.** E cím alatt közölt híreinkre vonatkozólag a következő helyreigazítást vettük: *Helyreigazítás.* A D. P. L. f. hó 17-én megjelent számában „A debreceni papválasztás utóhangjai” címü közleményben tévedésből (vagy téves informatio útján) az állittatik, hogy a vizsgálat eredményeképen „a panasztevők vádjaitat visszavonni kényszerültek.” A dolog nem úgy áll, mert meggyőződven tévedésünk-

ről, sietünk közleményünk helyreigazításául olvasóinkkal tudatni, hogy panasztevők csupán a Jánosi Zoitán és Szele György lelkész urak ellen emelt panaszt vonták vissza, ellenben a többi panaszpontokat fentartották s azok alapján alólírott képviselőjük útján felebbezést is jelentettek be az egyházmegyei bíróság f. hó 16-án hozott, a választást megerősítő ítélete ellen. Kiss György ügyvéd.

— **Kegyes adományok Berettyóújfaluban.** A napokban hunyt el Berettyóújfaluban Tikász András presbyter, ki végrendeletében 2000 koronát hagyományozott a b.-újfalui református szegény árvák részére. Ez összeg hosszab ideig tőkésítendő. Ezen kívül 100 koronát hagyott az orgona alapra, 100 k. a fentartási alapra, 100 koronát a szegény iskolás gyermekek javára. Ugyanaz nap halt el Veress Imre gazda, ki 100 koronát hagyott az ref. egyház részére, 50 k, az orgona alapra, 20 k. a szegényekre, 10 k. egyéb jótékony célra. Kinter Mihály presbyter is nejevel Nagy Sárával együtt 300 koronát adott egyházfentartási alapra, oly elhatározással, hogy az alapítványt, mig csak élnek, minden évben gyarapítani fogják. Ezen kegyes adományok létrejötté az ottani ref. lelkész Zih Sándor nt. ur buzgalmát dicsérik. Szerk.

— **Az ujszövetségnek teljes bibliai szótára.** A magyar protestáns theologiai irodalom nagyjelentőségü gazdagodásáról vettünk ma hirt, midőn olvastuk a Harsányi Pál gyomairef. lelkész szerkesztésében megjelenő *Bibliai Utmutatót*. E cím alatt fog a Harsányi-féle *Bibliai Szótár* évnegyedes folyóirat alakjában megjelenni, az első füzet, május hó első napján fog a prot. lelkészi karnak szétküldetni. Hogy a következő füzet a rendes évnegyedben, vagyis július hó 1-én megjelenhessék, tanácsos az előfizetési összeget május hó 20-ig portómentesen, a vállalati céghez beküldeni. Mi a magunk részéről, örvendünk, ha a protestáns theologiai irodalom ilyen hézagpótló nagy művel gyarapodik, mely teljesség, világosság és technikai előállítás tekintetében megfelel a külföld hasonszellemü dolgainak. Örömmel üdvözöljük e vállalatot és szívesen ajánljuk a lelkészi kar támogatásába, és ismételten hangsúlyozzuk hogy a *Bibliai Utmutató* cím alatt tulajdonképen a szerző által nagy gondal elkészített *Teljes Bibliai* szótárt fogják venni az előfizetők egyelőre évnegyedenként megjelenő nagy másfélives füzetekben. Egy évi folyam (4 füzet) ára 5 koronában (igen magas ár 6, illetve 12 ivért) van megálapítva, mely összeg május 20-ig Kner Izidor nyomdász kiadónak Gyomára küldendő.

Felelős szerkesztő:
Dr. Ferenczy Gyula.

Pályázat.

A debrebeni ref. főgimnáziumban megüresedett egy rendes tanári állásra pályázat hirdetik. Pályázhatnak olyan református vallású egyének, akiknek a matematikából és fizikából középiskolai tanári oklevelük van. A tanszék évi javadalmazása 2400 korona törzsfizetés, 800 korona lakáspénz és öt 200 koronás korpótlék. A korpótlék alapjául szolgáló időbe a másutt töltött rendes tanári évek beszámítanak. A törzsfizetés később 2800, 3200, és 3600 koronára emelkedhetik. A megválasztott tanárnak emellett az ide vonatkozó feltételek szerint igénye van az állami fizetéskiegészítésre és az országos tanári nyugdíjintézetbe való felvételre. A pályázni kívánók vallásukra, végzett tanulmányaikra, tanári képesítésekre, eddigi szolgálatukra, egészségi állapotukra és hadkötelezettségi viszonyukra vonatkozó okmányokkal felszerelt és a tiszántúli ref. egyházkerület közgyűléséhez címzett kérvényüket 1909 évi május hó 8-ig a főgimnázium igazgatóságához küldjék be. A megválasztott tanár tanszékét székfoglaló értekezés tartásával 1909 évi szeptember hó 1-én tartozik elfoglalni.

Debrecen, 1909 április hó 22.

Eröss Lajos
püspök.

Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —
Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Figyelem!

Szülőoltványt, szőlőveszszőt ne rendeljen addig, míg tőlem árjegyzéket nem kér! Gyökeres oltványok ezre 140 korona, Delaware ezre 100 korona.

Czím:

Szigyártó Nagy Mihály

Felsőseged, Somogy megye.

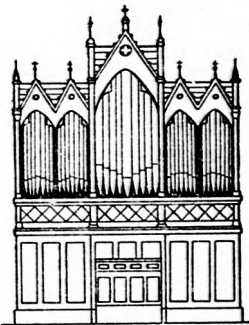
Orgonagyár.

villamos gépekkel berendezve

Rieger Ottó

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi és párisi kiállításon valamint a pécsi országos kiállításon kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett szállít kiváló tiszta légnymásu csőrendszerű (pnematikus) és villamos tartós, nemeshangu orgonákat.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Tervezetek és rajzok díjmentesen.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-uteza 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek:

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Ólom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

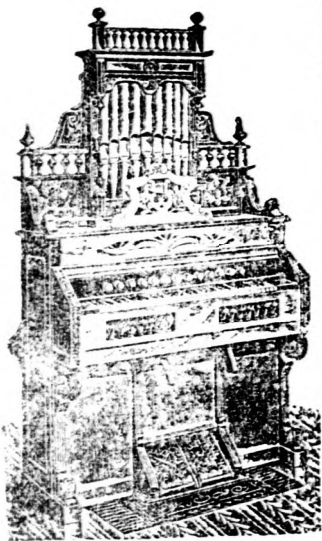
Orgona - Harmoniumok.

A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányú amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója
BUDAPEST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes húros-, vonós- és fuvó-hangszereit, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányú (Bákóczy) Tárogató; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltattott is kőjával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön, kivanatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Nem kell többé 10000 frtos régi hegedű REMÉNYI MIHÁLY

mű-hegedű készítő

a magy. kir. zeneakadémia házi hangszerésze legújabb találmánya a „Hangfokozó gerenda” annak bármely hegedűbe, vagy gordonkába illesztése után az sokkal jobb nemesebb és erősebb hangot kap.

Kezesség minden egyes hangszert,

Reményi sajátkészítményű új hegedűi pótolják a drága mesterhegedűket, miután a legnagyobb hangversenyteremben megfélelnek bizonyítékul annak, hogy GEYER STEFI a legnagyobb hegedűművész a Vigadó nagytermében egy Reményi-féle új hegedűn sikerrel hangversenyezett.

Hegedű tisztítási és javítási műterem

BUDAPEST, KIRÁLY-U. 38. SZÁM.

Zenekarok felszerelése a legmérékeltebb árakon.

Költségvetés díjtalan.

Ne vegyen semmiféle hangszert, míg Reményi legújabb árjegyzékét el nem olvasta.

Nagy raktár az összes és hurokban. — Régi hangszerek vétele és becserelése. — Ezen lapra hivatkozva minden hangszerről külön-külön árjegyzék küldetik.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete

DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más Egyházi műveket tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és gyári áron.

**Anyakönyveket, tartós jó kötésben
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubileumokra.**

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.
Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szószekeken vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számcsészakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkekre nézve azonnal szolgálók, — számitások a különleges munkákhoz, — mint **Disztáblák, Emléklap** és **aranykönyveken, rajzokkal, kivanatra izletes stylusban, levéltári okmánytartók.**

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárvaros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangesoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányú új modern átlyukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hegedűéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hang-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyetnekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokaköltségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagyéremmel kitüntetve.

Hegedüs és Sándor

Protestáns irodalmi könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN.

Megjelent és kaphatók:

Eröss Lajos. Apothétika. Ára: vászonkötésben 8 kor.

Eröss Lajos. Budhista katekizmus. Németből fordítva, Ára: füzve 3 korona. Vászonkötésben 4 korona.

Sz. Kiss károly. Estéli órák. I. Ára füzve 3 k. Vászonkötésben 5 korona.

Jancsó Sándor: Kálvin János élete és egyházpolitikája. Ára füzve 2 kor. Vászonkötésben 4 korona.

Nagy Károly: Kálvin theológiája. Ára Vászonkötésben 6 kor.

Babay Kálmán. Ravatal mellett I. Ára: Vászonkötésben 6 korona.

Nyáry Pál. Szoroskapu. Ára: füzve 4 kor. Vászonkötésben 6 korona.

Jánossi Zoltán. Papi dolgozatok III. (közönséges egyházi beszédek) Ára: vászonkötésben 6 korona.

Mitrovits Gyula. Papi dolgozatok III. Ára: vászonkötésben 1 korona.

S. Szabó József. Debreceni Lelkészi Tár. (Gyakorlati ref. papi lexikon) VI. Ára: vászonkötésben 10 korona.

Zsiray Károly: Kongrua kézikönyv. Ára füzve 1 kor. 50 fill.

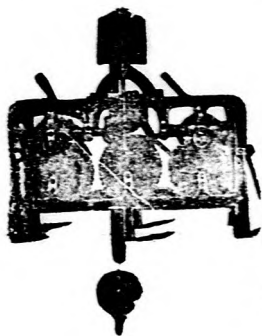
Dr. Kun Béla. Kálvin egyházalkotmánya. Ára 2 korona.

” ” Magyar református egyházalkotmánya. Ára 7 korona.

Konfirmációra való káté. Készítette Sz. Papp István. Közrebocsátotta Révész Bálint. Átdolgozta S. Szabó József. Ára 30 fillér.

— Dr. Láng szanatóriumában felvétetnek — elme- és ragályos bajok kivételével — bármely betegségben szenvedők. Napi ápolási díjak 6 koronától 12 koronáig. Külön szobák és közös kórtermek. Roentgenlaboratórium, elektromos gyógyeszközök, legmodernebbül felszerelt műtőterem. Az intézet bárki által, bármikor megtekinthető, tudakozódásokra az intézet tulajdonosa készséggel szolgál felvilágosítással. Cim: Dr. Láng szanatórium. Debrecen, Kossuth-utca 39 szám.

Toronyórák

palota-, varosházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközzi

Mayer Károly utóda

Müller János

első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =

Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Debreceni Protestáns Lap

könyvnyomdája

elvállal mindennemű nyomdai munkát, u. m.

Táblázatokat, Alapszabályokat, Könyveket, Műveket, Béli meghívókat, Névjegyeket, Rőpiratokat, Adó könyvecskéket, Lapokat, Termény-, Pénz-, Magtárkezelési íveket, Lakodalmi kártyákat Stb.

Óriási pekingi kacsa

fehér és aranyárga Orpinton tyúk tenyésztőjéről ingyen árjegyzék

Fedák Istvánnál

Kecerpálvágán, (Sáros megye.)

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi
drogueria

Debrecenben, Piac-utca (Városház-épület)
Telegdi K. Lajos fele üzlethelyiségben

M E G N Y I L T

Legjobban felszerelt gyógyáru raktár gyógyszerek
eredeti kereskedelmi áron, kézi gyógyszerek a
háznál eredeti áron.

Nagy választék!

Valódi angol tea, rum, francia cognac. Illatszerek,
szappanok, körömápoló szerek. Fogkefék, fog-
paszták, szájrizek és fogporok, Hajfesték, fésűk.
Bel- és külföldi különlegességek, betegápoláshoz
szükséges cikkekben.

Telefon 292.

Telefon 292.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

T E M E S V Á R.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-
Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.)

Világkivitel

A legjobb magvak. A legnemesebb
csemetefák. A legszebb diszfák,
cserjék, rózsák, fenyők.

Kertészeti kézikönyv dilettánsoknak.

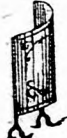
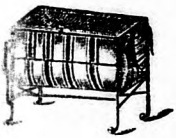
Dus főárjegyzék ingyen

Új papi diszegyenruha!

Az 1908. évi Október hó 5-én tartatott Orsz. Lelkészegyesületi gyűlés Budapesten elhatározta, hogy a lelkészi kar részére a már ismertetett s időszerűsége folytán nélkülözhetetlen diszes egyenruhát ajánl ünnep alkalomkor való viselésre, hogy az egyházi méltóságot jobban kiemelje az egyforma külsőben rejlő erőt és az összetartozandóságot fokozza. Nemes Mihály történelmi festőművész az O. R. L. E. megbízása folytán tervezett ilyen diszes tógát, övvel; palástot kun-süveggel. Ezen tervet az Orle. elfo adta s tagjainak ajánlotta. Szántó József papi szabó első hmvásárhelyi díszmagyarruha készítő, szabó mester stilszerűen és a legjutányosabb árban készíti. Egyházkerületi és egyházmegyei gyűlésekre elmegy saját költségén. Bemutatja ott a minta ruháit s a megrendelőknek mértéket vesz. Vagy mérték megküldése esetén is eltudja készíteni azt. Pontos kivitelért szavatol. Fenti ruhákat készíttetni óhajtó érdeklődőknek bővebb felvilágosítást ez ügyben képes árjegyzéket mértékvételi magyarázattal ingyen és bérmentve

Szántó József szabómester nyújt,
Hódmezővásárhelyről.

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweiszi és honi gyártmányu porcellán, valamint Meißner köpeny és öntött

vaskályhák.

Minden szerkezetü vas- és porcellánburkolatu konyhák. Multiplicator hőfejlesztő kályhabetétek, vadászfegyverek és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

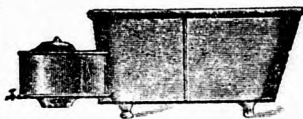
Lőporáruda.

Ujdonság!

Browning-rendszerű ismétlő fegyver 190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és facsarók, gummi átvonattal

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

BAKTAI EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőczőn

Ung megye

Alapítva 1793-ban.

Budapesten

VI. Lehel-u. 8/a.

Alapítva 1847-ben.

Harangöntőde.

Készíték Budapesti és kisgejőczi műhelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kívánt összhangban, a legnagyobb felelőség mellett. Felszerelt új modern forgatható vaskoronával, amelyek elmes szerkezetüknél fogva a tornyot megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatlan időre biztosítják. Emellett könnyü járatuknál fogva egy em-er által egyszerre több harang is húzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy fekvő szerkezetben a legszebb és legjobb kivitelben.

Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőczőn közel egy ezer darab, és budapesten 1650 drb. felszerelte Budapesten az európai híru Pozdech-féle vaskoronákkal és Kisgejőczőn a saját találmányu szabadalmazott koronákkal, amelyekért igen sok kitüntetést (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk. Hajdú és Biharvár megyék területén u. m. Hajdunás, Hajdudorog, Hajduböszörmény, Hajduhadház, Hajduszentmihály, Balmazújváros, Püspökladány, Nádudvar, Debrecen, Mikepércs Derecske, Bagamér, Báránd, N.-Várad, N.-Szalonta, B. Bajom, N.-Léta, N.-Szántó, Berttyóujfalu, Er-Diószeg, Er-Endréd, Érmibálfalva, Er-Hatvan, Biharpüspöki, Kismarja, Mezőkeresztes, Csermő, Fűzesgyarmat, Mezőgyán, Mezőkövesd, P. esaj, Gálos petri, Tiszavalk, Tiszaluz, Arpád, Erdőgyarok, Hosszupálvi, Bihardiószeg Feketebátor, Szakál. stb.

CLAYTON & SHUTTLEWORTH

Budapest, Váci-körút 83,

Által a legjutányosabb árak mellett ajánlatnak

Locomobil és gőzcséplőgépek,

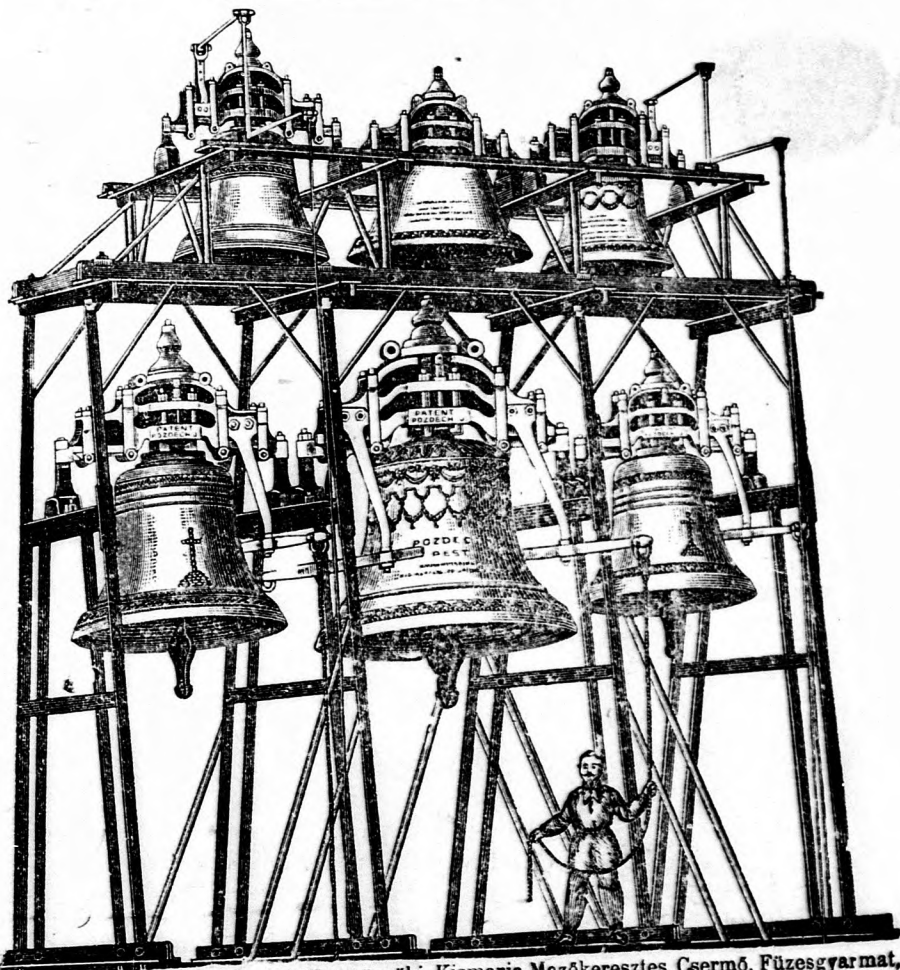
szalmakazalozók, járgány-cséplőgépek, lóhere-cséplők, tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek, szénagyűjtők, boronák, sorvetőgépek, Planet Jr. kapálók, szecs kavágók, répavágók, kukorica-morzsolók, darálók, őrlőmalmok, egyetemes acél-ekék, 2- és 3-vasu ekék és minden egyéb gazdasági gépek.

Képviselet és bizományi raktár

Laczka László

géplakatos mester
Debrecen,
H. Bethlen-utca 48. sz.

Király balzsam Köszvény és csusz ellen.

☞ ☞ Legujabb gyógyszer. ☞ ☞

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuz**nál továbbá meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez esepentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a híres

Hajdusági pedrót!!

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszaru“ gyógyszer-tára a hol mindnn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdetti árakban szerezhetők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és éreöntődéje, szivattyugyár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegtakarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartóságaért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen löditható vas harang fölszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vasárványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kítását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való fölszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami eremmi ítel üntetve.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a **legnedvesebb templomban is kezeskedem.**

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal bírnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elválalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Országh Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel“ (első díj) és „Ferenc József lo-vagrenddel“, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel“ (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel“ (első díj) kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitűnő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnymatu (pneumatikai) orgonáikat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmiumok tetszésszerű rajz és változat összeállításával rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.